

» ptáci našich lesů

KRAHUJEC OBECNÝ (ACCIPITER NISUS)

Robert Doležal

Drobnější a pestřejší samec potřebuje pro svoji denní spotřebu 2-3 ptáky velikosti vrabce.
Foto: Zdeněk Tunka

Po káni lesní (*Buteo buteo*) a poštolce obecné (*Falco tinnunculus*) je krahujec obecný naším nejpočetnějším dravcem. Svým loveckým uměním ale oba tyto druhy převyšuje a staví se na roveň svého nejbližšího příbuzného, jestřába lesního. Připomíná ho ostatně i vzhledem, proporcemi a způsobem lovů. Velikostí je sice poloviční, ale létá prudce, výborně manévruje vzduchem na krátkých zakulacených křídlech, na svoji kořist dovoce útočí a bezhlavě ji pronásleduje hluboko do porostu, ale i do míst, kam by se jiný dravec neodvážil. Jsou známy případy, kdy při pronásledování neohrozeněvlétí oknem do místnosti nebo mezi lidí, dokonce se takto objevil i v železničním voze, kde byl chycen. Stane se, že se díky prudkému útoku poraní nárazem na překážku v podobě kovové mříže či okenní tabulky. O krahujci se říká, že je malým dravcem se srdcem velkého lovce, což platí beze zbytku.

Rozšíření

Svým rozšířením se krahujec obecný řadí k palearktickým druhům. Obývá téměř celou Evropu a Asii, zasahuje do severozápadní Afriky a v horách Střední Asie a Himálají vytváří izolované populace, které jsou pravděpodobně glaciálními relikty. Stejně jako jestřáb byl i krahujec v průběhu 19. století pronásledován, což se odrazilo na jeho klesající početnosti. Po 2. světové válce se začaly jeho stavy zvyšovat díky ochranářským opatřením, ale následoval další pokles zavedením pesticidů, a to hlavně v letech 1950-70 (Hudec a kol., 2005). Evropská hnízdící populace nyní přesahuje 340 tis. párů (25-49 % populace celkové)

a i přes mírný pokles v některých zemích v letech 1990-2000 je hodnocena jako stabilní, mírně rostoucí a zabezpečená (BirdLife International 2004). V ČR byla populace krahujce obecného odhadnuta v letech 2000-2003 na 3,5-4,5 tis. párů a v Červeném seznamu ohrožených druhů figuruje tento druh v kategorii VU – druh zranitelný (Šťastný et al., 2006).

Prostředí a způsob života

Krahujec obývá lesní porosty různé velikosti a typu. U rozsáhlejších lesů dává přednost jejich okrajů, vyhovují mu také menší a středně velké lesíky mozaikovitě roztroušené

Poměrně krátká zakulacená křídla a dlouhý ocas umožňují krahujci velice obratný let i v členitém prostředí lesních porostů.
Foto: Zdeněk Tunka

Krahuječ se nerozpakuje svou kořist pronásledovat i do hustého křoví. Foto: Zdeněk Tunka

v kulturní krajině s poli a lukami. Z hlediska nadmořské výšky se vyskytuje od nížin po horské polohy ohraničené horní hranicí lesa. V posledních desetiletích vytváří populace také ve městech, kam dříve zaletoval jen v zimě (Hudec a kol., 2005). Krahuječ hnízdí na celém území České republiky, přičemž k hnízdění vyhledává mladší jehličnaté porosty ve stáří 15-40 let. Ve většině Evropy, včetně ČR, se jedná o přelétavý a tažný druh. K tažné části populace náleží hlavně mladí ptáci a tah vede jihozápadním směrem až do Francie, Španělska a Portugalska (Šťastný et al., 2006).

Popis

Krahuječ je menší obdobou jestřába o velikosti přibližně holuba. Pohlavní dimorfismus se u něj projevuje v rozdílné velikosti i zbarvení jednotlivých pohlaví. Samec je menší, svrchu břidlicově šedý, má rezavé líce a rezavé příčné proužky na hrudi a břichu. Samice je větší, svrchu šedohnědá s hnědošedým pruhováním spodiny těla. Mladí ptáci mají hřbet hnědý. V letu je vidět dlouhý ocas se 4-5 tmavými pruhy a krátká zakulacená křídla. Při letu je několik rychlých mávnutí křidel střídáno krátkým plachtěním. Létá nízko nad zemí, obratně manévruje mezi stromy, nikdy se netepotá ve vzduchu na místě a prudce útočí na kořist. Nejčastěji se ozývá chichotavým gigig... (Hudec a kol., 2005).

Hnízdění a péče o mláďata

Páry, které jsou pravděpodobně každým rokem tvořeny nové, obsazují hnízdní revír vybíraný samcem nejčastěji již koncem března. Výjimkou ale není ani duben nebo počátek května. Tok se projevuje nápadným stoupavým letem s prudkým klesáním. Hnízdo staví více samec, a to převážně na smrku v průměrné výšce kolem 9 m. Umístěno je na větvích těsně u kmene a jeho stavba trvá přibližně dva týdny. Využita mohou být také stará hnízda vrány, sojky či veverky. Samice začíná

snášet vejce koncem dubna a v první polovině května. Snůšku tvoří 3-9, ale nejčastěji 4-5 vajec, která jsou bílá se zelenavým nádechem a hnědavými skvrnami nahloučenými kolem jejich pólů nebo rovnoměrně rozmištěných po celém povrchu. Vejce jsou kladena v intervalu 2-3 dny a inkubace každého trvá 31-35 dní. Mláďata se tedy líhnou v určitém intervalu po sobě. Samice s nimi prvních 8-14 dní zůstává na hnizdě, zahrívá je a trhá jim potravu, kterou na hnizdo nebo do jeho blízkosti přináší samec. Později loví i samice. Mláďata jsou sama schopna trhat potravu až jako třídy denní. Pokud samice před tím uhyne, zahynou i mláďata. Sám samec totiž nikdy nekrmí. Ve věku 3-4 týdnů se mláďata rozlétají po okolí hnizda a lézt jsou schopna od pátého týdne. Ještě necelý měsíc po vylétnutí jsou v kontaktu s rodiči. Vyvedena jsou průměrně tři mláďata, jejichž přirozenými nepřáteli jsou u nás jestřáb, puštík a kuna lesní. Pohlavní dospělosti dosahují ve věku 1 roku (Hudec a kol., 2005).

Spodní stranu těla krahuječe zdobí drobné příčné proužky, kterým se podle jeho majitele říká „krahuječky“. Foto: Robert Doležal

Dravec vyhlížející svoji kořist uprostřed městského parku v Brně. Foto: Robert Doležal

Potrava

Krahuječ se specializuje na lov ptáků. Kořist je ovšem přiměřená jeho velikosti. Samec je schopen ulovit kořist o hmotnosti do 40 g, pří-

ležitostně do 120 g, samice pravidelně do 150 g a příležitostně i nad 500 g (Hudec a kol., 2005). Svědčí to o širokých loveckých schopnostech krahujce, které mu umožňují ulovit skoro všechny naše ptáky v uvedených váhových kategoriích. U samce se nejčastěji jedná o pěnkavovité, vrabcovité, strnadovité a sýkorovité a u samice o drozdovité a špačkovité. V mimohnízdné době se v potravě krahujce objevují častěji drobní savci a hmyz. Krahujec loví prudkým útokem a usmrčenou kořist oškubává na určitých vyvýšených místech poblíž hnizda. Jeho lovecký revír měří 2-5 km v průměru (Hudec a kol., 2005).

Význam a ochrana

I přes svoji potravní specializaci nepředstavuje krahujec zvláštní nebezpečí pro celkovou početnost lovených ptáků. Ani to, že se mezi jeho kořistí může objevit koroptev či bažant, jej nestaví mezi škodnou zvěř, kterou je nutno likvidovat. Jeho ochrana je ošetřena stejně jako v případě všech volně žijících živočichů v České republice zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny a zákonem č. 218/2004 Sb., kterým byly do zákona zapracovány povinnosti vyplývající pro Českou republiku ze dvou směrnic Evropských společenství, a to ze směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků a směrnice Rady 82/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Krahuječ je vcelku běžným druhem v naší přírodě a mohlo by se zdát, že se o sebe dokáže postarat sám bez přispění člověka. Jeho pozice vrcholového predátora je ale vždy citlivá ke všem změnám v ekosystému, a proto by bylo vhodné zamyslet se nad managementem ochrany také tohoto dravce, který je nucen žít v člověkem pozměněné krajině, a tedy pod naším přímým vlivem. Záleží jen na nás, jestli bude tento livil krahujci ku prospěchu, či nikoli.

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Další fotografie je možné zhlednout na internetových stránkách autora fotek: www.birdphoto.cz.

Autor:

Ing. Robert Doležal
www.birdwatcher.cz
E-mail: dodin@post.cz